

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PETO ODELJENJE

**PREDMET VEJDELAND I DRUGI protiv ŠVEDSKE
(VEJDELAND AND OTHERS v. SWEDEN)**

(Predstavka br. 1813/07)

PRESUDA

STRAZBUR

9. februar, 2012.

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. Ovaj prevod je realizovan uz podršku Fondacije za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su Vam potrebne dodatne informacije, pogledajte detaljnu naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

U predmetu Vejdeland protiv Švedske,

Evropski sud za ljudska prava (Peto odeljenje), zasedajući u Veću u sastavu:

Din Špilman (*Dean Spielmann*), *predsednik*,

Elizabet Fura (*Elisabet Fura*),

Karel Jungvirt (*Jungwiert*),

Boštjan M. Zupančič,

Mark Viliger (*Villiger*),

Gana Judkivska (*Ganna Yudkivska*),

Angelika Nusberger (*Angelika Nußberger*), *sudije*,

i Klaudija Vesterdik (*Claudia Westerdiek*), *sekretar odeljenja*,

Nakon većanja zatvorenog za javnost, 10. januara 2012,

Izriče sledeću presudu, usvojenu istog dana:

POSTUPAK

1. Predmet je pokrenut na osnovu predstavke (br. 1813/07) koju su četvorica švedskih državljana, Tor Fredrik Vejdeland, Matijas Harlin (*Mattias Harlin*) Harlin, Bjorn Teng (*Björn Täng*) i Niklas Lundstrom (*Niklas Lundström*) (u daljem tekstu: podnosioci predstavke), 4. januara 2007. godine podneli protiv Kraljevine Švedske u skladu sa članom 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija).

2. Podnosiocima predstavke je zastupao N. Ugla (*Ugla*), advokat iz Štokholma. Švedsku Vladu (u daljem tekstu: Vlada) je predstavljao njen zastupnik, A. Erman, službenica Ministarstva spoljnih poslova.

3. Podnosioci predstavke su tvrdili da je presuda Vrhovnog suda od 6. jula 2006. predstavljala povredu njihove slobode izražavanja, zajemčene članom 10 Konvencije. Takođe su tvrdili da su kažnjeni za krivično delo koje nije propisano zakonom suprotno članu 7 Konvencije.

4. Predsednik Trećeg odeljenja je 27. novembra 2008. odlučio da o predstavci obavesti Vladu.

5. Predstavka je kasnije dodeljena Petom odeljenju Suda, nakon reorganizacije odeljenja Suda 1. februara 2011. Takođe je odlučeno da će Sud istovremeno razmatrati prihvatljivost i meritum predstavke (član 29, stav 1).

6. Pored pisanih zapažanja podnosilaca predstavke i Vlade, primljeni su zajednički komentari trećih lica, Međunarodnog centra za pravnu zaštitu ljudskih prava (*International Centre for the Legal Protection of Human Rights*) i Međunarodne komisije pravnika (*International Commission of Jurists*), kojima je predsednik dozvolio da intervenišu u pisanom postupku (član 36, stav 2 Konvencije).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

7. Podnosioci predstavke rođeni su 1978, odnosno 1981, 1987. i 1986. godine. Prvi podnosilac predstavke živi u Gotenburgu (*Gothenburg*) a ostali podnosioci predstavke žive u Sundsvalu (*Sundsvall*).

8. Podnosioci predstavke su zajedno sa još tri lica decembra 2004. otišli u jednu višu gimnaziju (*gymnasieskola*) i razdelili približno 100 letaka koje su ostavljali u ili na ormarićima đaka. Ova epizoda se završila kada je intervenisao direktor škole i primorao ih da napuste objekat. Letke je izradila organizacija pod imenom Nacionalna omladina a u njima su, između ostalog, iznete sledeće tvrdnje:

„Homoseksualna propaganda (*Homosexpropaganda*)

Društvo je za nekoliko decenija prešlo put od odbijanja homoseksualnosti i ostalih seksualnih devijantnosti (*avarter*) do prihvatanja ove devijantne seksualne sklonosti (*böjelse*). Vaši antišvedski raspoloženi profesori vrlo dobro znaju da homoseksualnost ima moralno destruktivan efekat na samu suštinu društva (*folkkroppen*) i rado će pokušati da je predstave kao nešto uobičajeno i dobro.

-- Recite im da su se HIV i sida pojavili kad i homoseksualci i da je njihov promiskuitetan način života bio jedan od osnovnih razloga širenja ove savremene kuge.

-- Recite im da homoseksualne lobističke organizacije takođe pokušavaju da umanje značaj (*avdramatisera*) pedofilije i pitajte ih da li ova seksualna devijacija (*sexuella avart*) treba da bude ozakonjena.“

9. Podnosioci predstavke su zbog deljenja letaka optuženi za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi (*hets mot folkgrupp*).

10. Podnosioci predstavke su osporavali da tekst letaka izražava prezir prema homoseksualcima i tvrdili da u svakom slučaju nisu imali nameru da iskazuju prezir prema homoseksualcima kao grupi. Izjavili su da je njihova aktivnost imala za cilj da pokrene raspravu o odsustvu objektivnosti u obrazovanju koje pružaju švedske škole.

11. Okružni sud (*tingsrätten*) u Bolnesu (*Bollnäs*) je 11. jula 2005. zaključio da tvrdnje iznete u letcima očigledno prevazilaze ono što bi se moglo smatrati objektivnom diskusijom o homoseksualcima kao grupi i da su podnosioci predstavke nameravali da izraze prezir prema homoseksualcima. Stoga je podnosiocima predstavke proglasio krivim za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi i osudio prvog i drugog podnosioca predstavke na dvomesečnu kaznu zatvora, trećeg podnosioca predstavke na uslovnu kaznu zatvora (*villkorlig dom*) i na

novčanu kaznu a četvrtog podnosioca predstavke na uslovno odlaganje krivičnog gonjenja (*skyddstillsyn*) i 40 sati društveno korisnog rada. :

12. I podnosioci predstavke i tužilac su podneli žalbe na presudu Apelacionom sudu (*hovrätten*) Južnog Norlanda (*Norrland*). Podnosioci predstavke su zatražili da sud odbaci optužbe, okvalifikuje ovo krivično delo kao lako ili bar umanji kazne. Tužilac je podneo žalbu u pogledu prva tri podnosioca predstavke i zatražio da sud ovo krivično delo okvalifikuje kao teško ili bar poveća kazne.

13. Pozvavši se na presudu Vrhovnog suda od 29. novembra 2005. u predmetu NJA 2005. str. 805 (vidi u nastavku „Relevantno domaće pravo i praksa“), Apelacioni sud je 14. decembra 2005. odbacio optužbe protiv podnosioca predstavnika smatrajući da bi njihova osuda dovela do kršenja prava na slobodu izražavanja, zajemčenog Konvencijom.

14. Vrhovno tužilaštvo (*Riksåklagaren*) se na presudu žalilo Vrhovnom sudu (*Högsta domstolen*) i zahtevalo da podnosiocima predstavke osudi za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi, tvrdeći da u okolnostima ovog slučaja to ne bi dovelo do kršenja člana 10 Konvencije. Podnosioci predstavke su osporili žalbu.

15. Vrhovni sud je 6. jula 2006. osudio podnosiocima predstavke za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi. Većina sudija (tri od pet) je prvo zauzela stav da je za ishod predmeta od odlučujućeg značaja utvrditi da li se mešanje u slobodu podnosilaca predstavke da dele letke može smatrati neophodnim u demokratskom društvu i da li se mešanje u njihovu slobodu izražavanja može smatrati srazmernim cilju zaštite homoseksualaca kao grupe od povrede počinjene sadržajem letaka. Većina sudija je zatim zaključila:

„U svetlu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa članom 10, prilikom tumačenja izraza „prezir“ u odredbi koja se tiče huškanja protiv određene grupe, potrebno je izvršiti sveobuhvatnu procenu okolnosti slučaja, i pritom naročito treba uzeti u obzir sledeće. Leci su deljeni u školi. Optuženi nisu imali slobodan pristup objektu, koji se može smatrati relativno zaštićenom sredinom kada su u pitanju političke akcije stranih lica. Ostavljanje letaka u i na ormarićama đaka je značilo da su ih mladi ljudi dobili bez mogućnosti da odluče da li žele da ih prime ili ne. Leci su zaista deljeni sa ciljem da pokrenu raspravu između đaka i profesora o pitanju od javnog interesa, konkretno o objektivnosti obrazovanja u švedskim školama i da čak snabdeju argumentima. Međutim, način izražavanja u njima bio je uvredljiv i ponižavajući za homoseksualce kao grupu i predstavljao je povredu dužnosti iz člana 10 da se u najvećoj mogućoj meri izbegavaju izjave koje neopravdano vređaju druge, čime predstavljaju napad na njihova prava i ne doprinose ijednom obliku javne rasprave koja bi pomogla unapređenju uzajamnog razumevanja. Svrha relevantnih delova letaka je mogla biti ostvarena i bez tvrdnji koje su vređale homoseksualce kao grupu. Situacija se stoga delimično razlikuje od one u predmetu NJA 2005. str. 805, u kojem je jedan sveštenik svoje tvrdnje izneo pred svojom pastvom tokom propovedi zasnovanoj na određenim biblijskim citatima. Gorenavedeni razlozi zajedno dovode do zaključka da član 8 Poglavlja 16 Krivičnog zakonika, tumačen u skladu sa Konvencijom, dozvoljava donošenje osuđujuće presude, s obzirom na okolnosti ovog slučaja. ”

16. Manjina (dvoje sudija) je smatrala da osuđivanje podnosilaca predstavke ne bi bilo srazmerno ciljevima kojima se teži i da bi stoga ono bilo suprotno članu 10 Konvencije. Stoga je njih dvoje želelo da podnosiocima predstavke oslobodi krivice ali su dali različita obrazloženja za taj zaključak, barem u određenoj meri. Jedan sudija je bio mišljenja da optužba nije bila formulisana na takav način da bi Vrhovni sud mogao da uzme u obzir da su leci podeljeni u školi i upućeni đacima, dok je drugi smatrao da je prirodno što su leci bili upućeni đacima i složio se sa većinom da je neophodno sprovesti sveobuhvatnu procenu okolnosti.

17. Prva tri podnosioca predstavke su osuđena na uslovne kazne zatvora i novčane kazne koje su se kretale od 1.800 švedskih kruna (približno 200 evra (EUR)) do 19.000 švedskih kruna (približno 2.000 EUR) a četvrti podnosilac predstavke je osuđen na uslovno odlaganje krivičnog postupka.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

18. Prema članu 8 Poglavlja 16 Krivičnog zakonika (*Brottsbalken*, SFS 1962:700), ko saopštenjima ili izjavama pretili ili izražava prezir prema nekoj nacionalnoj, etničkoj ili drugoj sličnoj grupi lica, aludirajući na njenu rasu, boju kože, nacionalno ili etničko poreklo, veroispovest ili seksualnu orijentaciju, biće osuđen za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi. Ovo delo se kažnjava kaznom zatvora u trajanju do dve godine. Za lakši oblik ovog dela se izriče novčana kazna a za teži oblik kazna zatvora u trajanju od šest meseci do četiri godine.

19. Krivično delo izazivanja mržnje prema homoseksualcima kao grupi uvedeno je dopunom zakona koja je stupila na snagu 1. januara 2003. godine. Prema pripremnim radovima na ovoj dopuni, navedenim u Vladinom Predlogu zakona 2001/02:59 (str. 32-33), homoseksualci predstavljaju eksponiranu grupu koja često biva žrtvom krivičnih dela zbog svoje seksualne orijentacije, a nacional-socijalističke i ostale rasističke grupe agituju protiv homoseksualaca i homoseksualnosti u okviru svoje propagande. U pripremnim radovima se takođe navodi da postoje valjani razlozi za pretpostavku da homofobični odnos koji je određene učinioce naveo da napadaju pojedince zbog njihove seksualne orijentacije proističe iz mržnje, pretnji i zapaljive propagande protiv homoseksualaca kao grupe, koje širi većina nacističkih i drugih desničarskih ekstremističkih grupa u zemlji.

20. U svojoj presudi od 29. novembra 2005. godine (u predmetu NJA 2005. str. 805) koja se odnosila na izjave jednog sveštenika tokom propovedi a za koje se smatralo da izražavaju prezir prema homoseksualcima kao grupi u smislu člana 8 Poglavlja 16 Krivičnog zakonika, Vrhovni sud je zauzeo stav da je zakonodavstvo u skladu sa Konvencijom. Vrhovni sud je, međutim, zaključio da tumačenje reči „prezir“ u odredbi kojom se inkriminiše huškanje protiv neke grupe mora

biti restriktivnije nego što je nagovešteno u pripremnim radovima, kako bi se postigla primena odredbi koja bi bila u skladu sa Konvencijom. Vrhovni sud je zatim zaključio da mu primena odredbe koja je u skladu sa Konvencijom, obzirom na okolnosti slučaja, ne omogućava da donese osuđujuću presudu protiv optuženog i odbacio je optužbe.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 10 KONVENCIJE

21. Podnosioci predstavke su se žalili da presuda Vrhovnog suda predstavlja kršenje njihove slobode izražavanja zaštićene članom 10 Konvencije, čiji relevantni delovi predviđaju:

„1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. ...

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu,radi.... zaštite ugleda ili prava drugih....“

A. Prihvatljivost

22. Sud primećuje da ovaj deo predstavke nije očigledno neosnovan u smislu člana 35, stav 3(a) Konvencije. Sud takođe primećuje da ona nije neprihvatljiva ni po jednom drugom osnovu. Ona stoga mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Meritum predstavke

1. *Podnesci stranaka*

(a) Podnosioci predstavke

23. Podnosioci predstavke su tvrdili da njihova osuda predstavlja neopravdano mešanje u slobodu izražavanja zajemčenu članom 10, stav 1 Konvencije.

24. Takođe su tvrdili, premda u vezi sa svojom pritužbom o kršenju člana 7, da su zakonske odredbe u vezi sa izazivanjem mržnje prema

nacionalnoj ili etničkoj grupi toliko nejasne da oni nisu bili u mogućnosti da procene da li njihove radnje uopšte predstavljaju krivično delo ili ne.

25. Pored toga, po mišljenju podnosioca predstavke, tekst u lecima nije vređao ili ponižavao homoseksualce i stoga nije mogao biti opravdanje za ograničavanje njihovog prava na slobodu izražavanja prema članu 10, stav 2.

26. Podnosioci predstavke su tvrdili da reči korišćene u lecima nisu bile pune mržnje i da nikoga nisu podsticale na činjenje dela iz mržnje. Po njihovom mišljenju, leci su, naprotiv, podsticali čak da o određenim pitanjima diskutuju sa svojim profesorima i pružali im argumente koje mogu da koriste u tim diskusijama.

27. Zatim su tvrdili da sloboda govora treba da bude ograničena samo u pogledu sadržaja ali ne i u pogledu načina i mesta gde se koristi, i istakli su da su proglašeni krivim za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi a ne za ometanje ili zagađivanje poseda .

28. S tim u vezi, nisu smatrali da su švedske škole relativno zaštićene od političkih akcija stranih lica. Naprotiv, tvrdili su da švedske škole tradicionalno dozvoljavaju političkim omladinskim strankama da šire svoje poruke, naročito u izbornim godinama.

29. Podnosioci predstavke su zatim izjavili da su đaci u ovoj školi bili između 16 i 19 godina stari, dakle uzrasta u kojem mogu razumeti sadržaj letaka.

30. Na kraju su istakli da njihov slučaj treba da se poredi sa slučajem NJA 2005. str. 805, u kojem je švedski Vrhovni sud jednog sveštenika koji je tokom propovedi uvredio homoseksualce oslobodio krivice za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi i pritom se pozvao na članove 9 i 10 Konvencije.

(b) Vlada

31. Vlada se složila da je član 10 primenjiv na ovaj predmet i da krivična osuda podnosioca predstavke predstavlja mešanje u njihovo pravo na slobodu izražavanja propisano u drugom stavu tog člana. Vlada je, međutim, tvrdila da su krivična osuda i izrečena kazna srazmerne legitimnim ciljevima kojima se teži, a time i neophodne u demokratskom društvu.

32. Vlada je naglasila da su podnosioci predstavke osuđeni za krivično delo izazivanja mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi u skladu sa članom 8 Poglavlja 16 Krivičnog zakonika i da je svih petoro sudija Vrhovnog suda zaključilo da je ova kazna propisana zakonom u smislu člana 10, stav 2 Konvencije.

33. Vlada je takođe tvrdila da mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja služi legitimnim ciljevima u smislu člana 10, stav 2, sa posebnim naglaskom na „zaštitu ugleda ili prava drugih“, tj. homoseksualaca kao grupe.

34. Po mišljenju Vlade, nekoliko faktora u ovom slučaju navodi na zaključak da domaći sudovi uživaju posebno široko polje slobodne procene kada razmatraju da li je osuda podnosioca predstavke srazmerna legitimnim ciljevima kojima se teži. Takođe je tvrdila da te iste faktore treba uzeti u obzir prilikom razmatranja da li je mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu.

35. Vlada je u tom pogledu prvo istakla da se okolnosti ovog predmeta razlikuju od onih koje preovlađuju u nekoliko drugih predmeta u kojima je Sud odlučivao o srazmernosti mera koje predstavljaju mešanje u pravo na slobodu izražavanja zajemčeno članom 10. Mnogi od tih predmeta se tiču osuda novinara i urednika koji su napisali ili objavili „klevetničke“ tvrdnje u novinskim člancima. Vlada je stoga tvrdila da bogata sudska praksa Suda koja insistira na suštinskoj ulozi slobodne štampe kao „čuvara javnosti“ nije neposredno relevantna za ovaj predmet.

36. Drugo, Vlada je tvrdila da iz sudske prakse Suda sledi da su granice prihvatljive kritike šire kada su u pitanju, na primer, vlade, političari ili slični akteri u javnoj sferi, nego kada su u pitanju privatna lica. Po mišljenju Vlade, ne postoji razlog zbog kojeg od jedne grupe pojedinaca protiv kojih su uperene određene izjave zbog neke njihove zajedničke osobine, po kojoj se razlikuju od ostalih pojedinaca – na primer, seksualne orijentacije ili veroispovesti – treba očekivati da imaju veći stepen tolerancije od jednog jedinog pojedinca u istoj situaciji.

37. Treće, Vlada je tvrdila da treba napraviti određenu razliku između ovog predmeta i predmeta koji se tiču političkog govora i izjava datih u okviru političke rasprave, kada je sloboda izražavanja od najvećeg značaja i nema mnogo mesta za njena ograničenja. Razlog leži u činjenici da su leci deljeni u školi, to jest, u sredini koja je relativno zaštićena od političkih akcija stranih lica.

38. Četvrto, Vlada je istakla da je Sud ranije naglasio da je teško uspostaviti ravnotežu između pojedinačnih interesa zaštićenih Konvencijom koji mogu biti međusobno suprotstavljeni, i da Vlade ugovornice moraju imati široko polje slobodne procene u tom pogledu.

39. Vlada je takođe tvrdila da ishod postupaka pred domaćim sudovima – gde je Okružni sud osudio podnosioca predstavke, da bi ih Apelacioni sud oslobodio krivice, a zatim troje od petoro sudija Vrhovnog suda ponovo osudilo pozivajući se, između ostalog, na član 10, stav 2 Konvencije – jasno pokazuje da je zadatak uspostavljanja ravnoteže između različitih interesa koji se pojavljuju u ovom slučaju i tumačenja švedskog krivičnog zakonodavstva u svetlu Konvencije i sudske prakse Suda u ovom predmetu bio izuzetno težak i delikatan. Tvrdila je da su nacionalne vlasti, zbog svog neposrednog i stalnog kontakta sa ključnim društvenim grupama u svojim zemljama, u takvim okolnostima u boljem položaju nego međunarodne sudije da daju mišljenje o tačnom sadržaju pojma „zaštite ugleda ili prava

drugih“ kao i da ocenjuju da li određena mera predstavlja neopravdano mešanje u pravo na slobodu izražavanja iz člana 10, stav 2.

40. Vlada je zatim naglasila da su domaći sudovi pažljivo i iscrpno ispitali zahteve Konvencije i sudsku praksu Suda i sproveli test srazmernosti koji je bio u potpunosti u skladu sa standardima koje je postavila Konvencija i načelima sadržanim u članu 10.

(c) Intervencija trećih lica

41. Organizacije INTERIGHTS (Međunarodni centar za pravnu zaštitu ljudskih prava) i Međunarodna komisija pravnika su se u svom podnesku pozvale na sudsku praksu Suda i tvrdile sledeće.

42. Uprkos preovlađujućem homofobičnom govoru mržnje, ni na evropskom ni na međunarodnom političkom nivou nisu usvojeni konkretni standardi u cilju rešavanja ovog problema. Premda Sud ima razvijenu sudsku praksu u pogledu dozvoljenih ograničenja slobode izražavanja, on nije imao priliku da razvije sveobuhvatan pristup govoru mržnje uperenom protiv nekog lica ili grupe lica zbog njihove seksualne orijentacije. Sud je, međutim, više puta zaključivao da je diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije jednako ozbiljna kao i diskriminacija po osnovu „rase, porekla ili boje kože“ ili pola. Sud je takođe utvrdio da zakoni koji se tiču seksualnih odnosa između osoba istog pola, uzrasta u kom osobe mogu slobodno odlučivati o stupanju u polne odnose, služenja vojske, usvajanja dece, starateljstva nad detetom i nasleđivanja, a koji su diskriminatorni po osnovu seksualne orijentacije, nisu u saglasnosti sa Konvencijom.

43. Sredstvo komunikacije predstavlja relevantan faktor kada Sud stigne do analize „srazmernosti“ shodno članu 10, stav 2 Konvencije, jer je uticaj govora srazmeran veličini publike do koje bi mogao dopreti. Sledi da je, kada osporeni govor dopire to šire publike, neophodan veći oprez prilikom njegovog korišćenja. Međutim, kao što je Sud primetio, kada su u pitanju deca i adolescenti, određene restriktivne mere mogu biti neophodne kako bi se sprečili pogubni efekti na moral ove grupe.

44. Ovaj predmet pruža Sudu priliku da učvrsti svoj pristup govoru mržnje uperenom protiv neke osobe ili grupe osoba zbog njihove seksualne orijentacije i da ga razradi na način koji će obezbediti da su one zaštićene od štetnih efekata takvog izražavanja. Moguće je povući jasnu analogiju između rasizma i ksenofobije – koje su bile predmet velikog dela jurisprudencije Suda – i seksualne orijentacije.

45. Prema seksualnoj orijentaciji treba postupati na isti način kao i prema kategorijama kao što su rasa, etnicitet i veroispovest, koji su obično pokriveni zakonima o govoru mržnje i zločinima iz mržnje, jer seksualna orijentacija predstavlja karakteristiku koja je od osnovnog značaja za samosvest neke osobe. Štaviše, ona se koristi kao oznaka grupnog identiteta.

46. Kada je određena grupa izdvojena kao meta viktimizacije i diskriminacije, zakoni o govoru mržnje treba da štite one karakteristike koje

su od suštinskog značaja za identitet osobe i koje služe kao dokaz pripadništva određenoj grupi. Ograničenja slobode izražavanja stoga moraju biti dozvoljena u slučajevima kada je cilj govora da unizi, uvredi ili raspiruje mržnju prema nekoj osobi ili grupi osoba zbog njihove seksualne orijentacije, dok god su takva ograničenja u skladu sa čvrsto uspostavljenim načelima Suda.

2. Ocena Suda

47. Sud zaključuje, a po ovom pitanju se stranke slažu, da osuda podnosioca predstavke predstavlja mešanje u slobodu izražavanja zajemčenu članom 10, stav 1 Konvencije.

48. Takvo mešanje predstavlja kršenje Konvencije ako ne ispunjava zahteve iz člana 10, stav 2. Stoga treba utvrditi da li je ono bilo „propisano zakonom“, da li je imalo za cilj ostvarenje jednog ili više legitimnih ciljeva navedenih u tom stavu i da li je bilo „neophodno u demokratskom društvu“ kako bi ti ciljevi bili ostvareni.

(a) Zakonitost i legitimni cilj

49. Sud primećuje da su podnosioci predstavke osuđeni za izazivanje mržnje prema nacionalnoj ili etničkoj grupi u skladu sa članom 8 Poglavlja 16 švedskog Krivičnog zakonika (vidi stav 18 gore) koje je u vreme navodnog krivičnog dela obuhvatalo izjave kojima se pretilo ili izražavao prezir prema grupi ljudi u vezi sa njihovom seksualnom orijentacijom. Sud stoga smatra da je osporeno mešanje bilo dovoljno jasno i predvidljivo i stoga „propisano zakonom“ u smislu Konvencije. Sud dalje smatra da je mešanje služilo legitimnom cilju, naime „zaštiti ugleda i prava drugih“ u smislu člana 10, stav 2 Konvencije.

(b) Neophodnost mešanja

50. Preostaje da Sud razmotri da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“.

51. Test „neophodnosti u demokratskom društvu“ nalaže da Sud utvrdi da li se mešanje na koje se podnosioci predstavke žale odgovara na „goruću društvenu potrebu“. U tom pogledu, države ugovornice uživaju polje slobodne procene kada ocenjuju da li postoji takva potreba, ali ono ide ruku pod ruku sa evropskim nadzorom, koji obuhvata kako zakonodavstvo tako i odluke u kojima je primenjeno, čak i one koje donosi nezavisni sud. Sud je stoga ovlašćen da donese konačnu odluku o tome da li je neko „ograničenje“ u skladu sa slobodom izražavanja zaštićenom članom 10 (vidi, među drugim merodavnim dokumentima, predmet *Pedersen i Baadsgaard protiv Danske* (*Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*) [GC], br. 49017/99, stav 68, ECHR 2004-XI).

52. Prilikom razmatranja odluka nacionalnih vlasti u vezi sa članom 10 donetih shodno njihovom polju slobodne procene, Sud mora da utvrdi, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, uključujući i sadržaj komentara zbog kojih su podnosioci predstavke osuđeni i kontekst u kojem su ih dali, da li je mešanje u pitanju bilo „srazmerno“ legitimnom cilju kojem se teži i da li su razlozi na koje se vlasti pozivaju kako bi opravdale mešanje „relevantni i dovoljni“ (vidi, među drugim merodavnim dokumentima, gorenavedeni predmet *Pedersen i Badsgard*, st. 69 i 70, i predmet *Kobenter and Standard Verlags GmbH protiv Austrije (Kobenter and Standard Verlags GmbH v. Austria)*, br. 60899/00, stav 29, presuda od 2. novembra 2006).

53. Sud zatim ponavlja da se sloboda izražavanja odnosi ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje nailaze na odobravanje ili ravnodušnost ili se ne smatraju uvredljivim, već i na one koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju. Kao što član 10 predviđa, ova sloboda je podložna izuzecima, koji, međutim, moraju biti strogo određeni, a potreba za bilo kakvim ograničenjima mora biti dokazana na ubedljiv način (vidi, među drugim merodavnim dokumentima, gorenavedeni predmet *Pedersen i Badsgard*, stav 71).

54. Sud primećuje da su podnosioci predstavke delili letke sa ciljem pokretanja rasprave o nepostojanju objektivnosti u obrazovanju u švedskim školama. Sud se slaže sa Vrhovnim sudom da, čak i ako se ovaj razlog oceni kao prihvatljiv, treba obratiti pažnju na formulacije u letcima. Sud primećuje da je, prema letcima, homoseksualnost „devijantna seksualna sklonost“ koja ima „moralno destruktivan efekat na samu suštinu društva“. U letcima se takođe tvrdilo da je homoseksualnost jedan od glavnih razloga širenja HIV-a i side i da „homoseksualni lobi“ pokušava da umanju značaj pedofilije. Po mišljenju Suda, iako ovi iskazi ne preporučuju neposredno pojedincima da čine dela iz mržnje, oni predstavljaju ozbiljne i tendenciozne tvrdnje.

55. Štaviše, Sud ponavlja da raspirivanje mržnje ne obuhvata nužno poziv na čin nasilja ili druga krivična dela. Napadi na lica počinjeni vređanjem, ismevanjem ili klevetanjem određenih grupa stanovništva mogu biti dovoljni kako bi se vlasti opredelile za suzbijanje rasističkog govora uprkos slobodi izražavanja koja se ostvaruje na neodgovoran način (vidi predmet *Fere protiv Belgije (Féret v. Belgium)*, br. 15615/07, stav 73, 16. juli 2009). Sud u tom pogledu naglašava da je diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije podjednako ozbiljna kao i diskriminacija zasnovana na „rasi, poreklu ili boji kože“ (vidi, između ostalog, predmet *Smit i Grejdi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Smith and Grady v. the United Kingdom)*, br. 33985/96 i 33986/96, stav 97, ECHR 1999-VI).

56. Sud uzima u obzir da su leci ostavljeni u ormarićima mladih ljudi koji su u osetljivom uzrastu i koji nisu imali nikakve mogućnosti da odbiju da ih prime (vidi *mutatis mutandis*, predmet *Hendisajd protiv Ujedinjenog kraljevstva (Handyside v. the United Kingdom)*, 7. decembar 1976, stav 52,

Serija A br. 24). Štaviše, leci su deljeni u školi koju nijedan od podnosilaca predstavke nije pohađao i kojoj nisu imali slobodan pristup.

57. Razmatrajući pristup domaćih sudova prilikom odlučivanja o postojanju „goruće društvene potrebe“ i razloge na koje su se vlasti pozvale kako bi opravdale mešanje, Sud primećuje sledeće. Vrhovni sud je priznao pravo podnosilaca predstavke da izražavaju svoje ideje ali je istovremeno naglasio da ljudi pored sloboda i prava imaju i obaveze; jedna od tih obaveza je da u najvećoj mogućoj meri izbegavaju izjave koje neopravdano vređaju druge i predstavljaju napad na njihova prava. Vrhovni sud je zatim zaključio da su izjave u lecima bile bespotrebno uvredljive. Takođe je naglasio da su podnosioci predstavke letke ostavili u ili na đaćkim ormarićima, čime su ih nametnuli tim đacima. Odmerivši relevantne okolnosti, Vrhovni sud nije utvrdio da postoji ijedan razlog zbog kojeg ne bi trebalo da primeni odgovarajući član Krivičnog zakonika.

58. Konačno, priroda i ozbiljnost izrečenih kazni takođe predstavlja značajan činilac koji treba uzeti u obzir prilikom procene srazmernosti mešanja u slobodu izražavanja (vidi predmete *Sejlan protiv Turske (Ceylan v. Turkey)* [GC], br. 23556/94, stav 37, ECHR 1999-IV; *Tamer protiv Estonije (Tammer v. Estonia)*, br. 41205/98, stav 69, ECHR 2001-I; i *Skajka protiv Poljske (Skajka v. Poland)*, br. 43425/98, st. 41-42, 27. maj, 2003). Sud primećuje da podnosioci predstavke nisu osuđeni na kazne zatvora premda krivično delo za koje su osuđeni predviđa kaznu do dve godine zatvora. Trojici je, međutim, izrečena uslovna kazna zatvora i novčane kazne u iznosu od približno 200 do 2.000 EUR, dok je četvrti podnosilac predstavke osuđen na uslovno odlaganje krivičnog gonjenja. Sud ne smatra da su ove kazne preterane u datim okolnostima.

59. Uzimajući gorenavedeno u obzir, Sud smatra da osuda podnosilaca predstavke i kazne koje su im izrečene nisu bile nesrazmerne legitimnom cilju kojem se teži i da su obrazloženja koje je Vrhovni sud dao kako bi opravdao te mere bila relevantna i dovoljna. Stoga se razumno može smatrati da je mešanje nacionalnih vlasti u ostvarenje prava podnosilaca predstavke na slobodu izražavanja bilo neophodno u demokratskom društvu radi zaštite ugleda i prava drugih.

60. Gorenavedeni razlozi su bili dovoljni da omoguće Sudu da zaključi da ova predstavka ne ukazuje na povredu člana 10 Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 7 KONVENCIJE

61. Podnosioci predstavke su se žalili da su osuđeni za krivično delo koje nije propisano zakonom. Pozvali su se na član 7, čiji relevantni deo predviđa:

„Niko se ne može smatrati krivim za krivično delo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vreme kada je izvršeno, nije predstavljalo krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu. ... „

62. Imajući u vidu zaključak u vezi sa članom 10 da je mera na koju su se podnosioci predstavke žalili bila „propisana zakonom“ u smislu Konvencije (vidi stav 49 gore), Sud zaključuje da ovaj deo predstavke treba proglasiti neprihvatljivim kao očigledno neosnovan prema članu 35, st. 3 a) i 4 Konvencije.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Proglašava* pritužbu o povredi člana 10 prihvatljivom a ostatak predstavke neprihvatljivom;
2. *Zaključuje* jednoglasno da nije bilo povrede člana 10 Konvencije.

Sačinjeno na engleskom i dostavljeno u pisanom obliku 9. februara 2012, u skladu sa pravilom 77, st. 2 and 3 Poslovnika Suda.

Klaudija Vesterdik
sekretar

Din Špilman
predsednik

Shodno članu 45, stav 2 Konvencije i pravilu 74, stav 2 Poslovnika Suda, ovoj presudi su pripojena sledeća izdvojena mišljenja:

- (a) Saglasno mišljenje sudije Špilmana kojem se pridružila sudija Nusberger;
- (b) Saglasno mišljenje sudije Zupančič;
- (c) Saglasno mišljenje sudije Judkivske kojem se pridružio sudija Viliger.

D.Š.
K.V.

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Engleski i francuski predstavljaju službene jezike Evropskog suda za ljudska prava. Ovaj prevod je realizovan uz podršku Fondacije za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. Može se preuzeti iz baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud prosledio. Može se objavljivati u nekomercijalne svrhe pod uslovom da se navede ceo naslov predmeta, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i uz pominjanje Fondacije za ljudska prava. Molimo Vas da kontaktirate publishing@echr.coe.int ukoliko nameravate da koristite bilo koji deo ovog prevoda u komercijalne svrhe.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of human rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.

